

Biuletenio tematika ir tema

Kalbų politika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas**Lengvai suprantama kalba****Esminiai žodžiai**

Lengvai suprantama kalba, skaitomo teksto suvokimas, informacijos prieinamumas, neįgalųjų integracija

Serija ir registracijos numeris

ZA-2024-4

Leidimo data

2024-12-10

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras Analitinė apžvalga Kita**Šaltiniai: kategorijos**

-
- Teisės aktai
-
- Politinė komunikacija
-
-
- Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
-
- Žiniasklaidos turinys
-
-
- Socialinių tinklų turinys
-
- Statistiniai duomenys
-
- Mokslo darbai
-
-
- Metainformaciniai produktai
-
- Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki1975 12 09 -
2024 11 21**Šaltiniai: kalbos**

-
- Lietuvių k.
-
- Lenkų k.
-
-
- Anglų k.
-
- Kitos ES kalbos
-
-
- Rusų k.
-
- Kitos

Citavimui (APA stiliumi)Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2024). *Lengvai suprantama kalba* (ZA-2024-4). Vilnius.**Kontaktiniai duomenys**

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Pastaraisiais metais daugėja sričių, kuriose kaip informacijos prieinamumo žmonėms su specialiaisiais poreikiais priemonė pasitelkiama lengvai suprantama kalba. Atsižvelgiant į tai šioje analitinėje apžvalgoje:

- aptariama lengvai suprantamos kalbos samprata ir paskirtis;
- nušviečiamos šio komunikavimo metodo ištakos;
- apžvelgiama situacija Lietuvoje;
- analizuojamos lengvai suprantamos kalbos taikymo sritys.

1. Įžanga

Informacijos prieinamumas žmonėms su specialiaisiais poreikiais tampa vis svarbesnis, nes tai tiesiogiai susiję su demokratinėse visuomenėse deklaruojamu lygių teisių siekiu, įtraukumu ir socialiniu teisingumu. Prieinamos, lengvai suprantamos medžiagos pateikimas reiškia, kad kiekvienas žmogus, nepaisant fizinių ar kognityvinių apribojimų, gali dalyvauti visuomenės gyvenime, priimti patikimą informaciją grįstus sprendimus ir jaustis savarankiškas. Tai apima teisę gauti suprantamą informaciją apie socialines paslaugas, sveikatą, teises, įstatymus ir t. t. Jei neįgalieji negali lengvai gauti šių žinių, apsunkinamos jų galimybės pasinaudoti įvairaus spektro paslaugomis ir pilnavertiškai dalyvauti įvairiose veiklose, integruotis į visuomenės gyvenimą.

Informacijos prieinamumas visų socialinių grupių žmonėms yra gyvybiškai svarbus siekiant tokios visuomenės, kurioje kiekvienas jaustųsi gerbiamas, įtrauktas ir turėtų galimybes visavertiškai dalyvauti. Tai ne tik teisė, bet ir kelias į didesnį visuomenės solidarumą ir tarpusavio supratimą. Informacijos prieinamumas neįgaliesiems padeda gauti išsilavinimą, įgyti kvalifikaciją, dirbti. Kad neįgalųjų įsiliejimas į visuomenę būtų sėkmingas, informacija turi būti pateikta jiems suprantama forma. Pavyzdžiui, naudojant garsinimo programas, gestų kalbą, Brailio raštą, subtitrus, vaizdines ar kitas priemones, galima sukurti įtraukią mokymosi ar darbo aplinką, sudaryti sąlygas užsiimti kultūrine ir visuomenine veikla. Šios priemonės kuria aplinką, kurioje informacija yra prieinama kiekvienam, todėl jomis reikšmingai prisidedama prie didesnio įtraukties ir lygių galimybių užtikrinimo nehomogeniškoje visuomenėje. Priklausomai nuo poreikių, **sprendimai, palengvinantys informacijos prieinamumą, gali būti šie: teksto pritaikymas (Brailio raštas, šriftas...), skaitmeninio turinio prieinamumas (specialios programėlės, pavyzdžiui, koreguojančios spalvų kontrastą), vaizdinės ir garso medžiagos prieinamumas (subtitrai, aprašymai).** Tai ypač svarbu teikiant viešąsias paslaugas.

Nors kai kurios išvardytos informacijos prieinamumą palengvinančios priemonės plačiai naudojamos įvairiose srityse bei yra tapusios tradicinėmis ir įprastomis, tik **prieš kelerius metus Lietuvoje imta kalbėti apie lengvai suprantamos kalbos (angl. easy-to-read) metodą kaip būdą palengvinti skaitomą tekstą.** Pasaulyje šis metodas populiarus jau daugiau nei 50 metų. Skandinavijoje, Švedijoje, atsiradusi skaitymą palengvinanti priemonė ilgainiui paplito ir kitose šalyse. Taip informacijos prieinamumo gerinimas įžengė į naują etapą. Esminis lengvai suprantamos kalbos vartojimo tikslas – tekstą transformuoti, supaprastinti ir pritaikyti taip, kad jis būtų aiškus ir įvairių skaitymo ar teksto suvokimo sutrikimų turintiems

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.LNB / IAS / ZA / 2024-12-10 / Psl. 1 iš 8
© Nacionalinė biblioteka, 2024. / Слава Україні!

žmonėms. Pirminis tikslas buvo suteikti galimybę gyventojams gauti informaciją apie svarbius kasdienes dalykus – socialines paslaugas, sveikatos priežiūrą ar užimtumą, ir tik po kurio laiko pagal lengvai suprantamos kalbos metodiką imti modifikuoti, pavyzdžiui, ir grožinės literatūros tekstai. Šioje analitinėje apžvalgoje ir siekiama aptarti lengvai suprantamos kalbos apibrėžtį, raidą, naudojimo sritis tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje.

2. Lengvai suprantamos kalbos samprata ir paskirtis

Lengvai suprantama kalba kaip asmenims su specialiaisiais poreikiais skirta priemonė yra labai svarbi, nes užtikrina, kad kuo daugiau žmonių galėtų suprasti informaciją, nepriklausomai nuo jų kalbinių, kognityvinių ar mokymosi gebėjimų. Šis metodas reikšmingas tuo, kad praktinis jo taikymas įvairiose gyvenimo srityse ženkliai pagerina visų žmonių grupių prieigą prie jiems reikalingos informacijos, kas traktuojama kaip viena pamatinių žmogaus teisių. Toliau aptariama, kaip apibrėžiama lengvai suprantama kalba, jos specifika ir kam ji skirta.

Lengvai suprantama kalba yra ne tik teksto perteikimo priemonė, bet ir įrankis skirtas užtikrinti, kad informacija pasiektų visus – taip skatinama įtrauktis ir užtikrinamos lygios visų žmonių galimybės. Šio metodo plėtra – žingsnis link teisingesnės ir supratingesnės visuomenės. Įvairiuose šaltiniuose – teisės dokumentuose, mokslinėje literatūroje – **esama įvairių apibrėžčių**, nusakančių, kas yra lengvai suprantama kalba, pavyzdžiui: „Lengvai suprantama kalba – paprasta ir aiškiai struktūrizuota kalba, įskaitant simbolius ir ženklus, kuria pateikiama informacija visuomenės atstovams, tarp jų skaitymo, suvokimo problemų, intelekto negalią turintiems asmenims, taip pat vaikams ir senyvo amžiaus asmenims.“¹ Arba: „Terminas lengvai suprantama kalba (angl. *Easy to Read*) nurodo rašymo ar kalbėjimo būdą, kai kalba yra pritaikoma prie specialiųjų tam tikrų visuomenės grupių poreikių. Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai išsiskiria tuo, kad juose trumpais ir aiškiais sakiniais perteikiama svarbiausia informacija kokia nors tema. Paprastai šalia tokio teksto pateikiami ir paveikslėliai, padedantys greičiau ir lengviau suprasti tą informaciją.“²

Nors pirmiausia lengvai suprantama kalba atsirado kaip neįgaliųjų integracijos priemonė ir instrumentas, **skirtas gerinti informacijos prieinamumą** šiems asmenims, ilgainiui metodo paskirtis išsiplėtė, jis imtas taikyti ir kitais atvejais. Pagrindinės visuomenės grupės, kurioms įprastus rašytinius tekstus skaityti ir suvokti gali būti sunku, todėl joms gali būti pritaikomas šis metodas, yra³:

- asmenys, turintys intelekto sutrikimų;
- turintys neuropsichiatrinį sutrikimą;
- žmonės, kurie susiduria su mokymosi sunkumais;
- kurtieji, kurčneregiai;
- žmonės, patiriantys skaitymo sunkumų (pavyzdžiui, disleksijos, afazijos atvejais, esant senyvam amžiui, kai kognityvinė funkcija ima silpti);
- imigrantai;
- naujų kalbų besimokantys asmenys;
- žemesnio intelekto žmonės;
- vaikai;
- tie, kuriems reikia greitai suvokti pagrindinę informaciją.

Vienais atvejais specialiuosius poreikius lemiantys veiksniai gali būti trunkantys tik tam tikrą ribotą laiką, kitais – ilgalaikiai ar net nuolatiniai. Taigi, lengvai suprantama kalba pasitarnauja kaip įrankis, leidžiantis kiekvienam žmogui, nepaisant jo sveikatos būklės ir asmeninių gebėjimų, gauti reikiamą informaciją bei ja naudotis lygiomis teisėmis su visais visuomeninio gyvenimo dalyviais. **Norint paruošti tekstą lengvai suprantama kalba, būtina vadovautis aiškiais principais**, kurie užtikrina, kad informacija būtų kuo paprastesnė, aiškesnė ir suprantama įvairioms žmonių grupėms. Galima lakoniškai paminėti, kokie svarbiausi reikalavimai keliami tekstui, parengtam pagal šį metodą⁴:

- naudojami paprasti, trumpi, kasdieniai, dažni žodžiai;
- trumpi, elementarios konstrukcijos sakiniai;
- vengiama abstrakčių pasakymų;
- aiški struktūra, pavyzdžiui, tekstas pagal mintį dalijamas į kelias dalis;
- naudojamos vizualinės priemonės, šalia teksto gali būti pateikiama iliustracijų, nuotraukų, schemų;
- lengvai skaitomas formatas: didelis šriftas, tinkamas kontrastas, svarbu išdėstymas;
- vengiama sudėtingų gramatinių formų;
- turinys pritaikomas konkrečiai auditorijai.

Iš viso yra **trys lengvai suprantamos kalbos lygiai**⁵:

- 1 lygis. Itin trumpi tekstai, juose pateikiama tik esminė informacija. Skirta susiduriantiems su dideliais kognityviniais sunkumais ir vos pradėjusiems mokytis kalbų.

¹ Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo 1991 m. lapkričio 28 d. įstatymas Nr. I-2044. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2319/asr>

² Bružaitė-Liseckienė, J., Daraškienė, I. ir Vilkaitė-Lozdienė, L. (2021). Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės, 4. Prieiga per internetą: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Projekti/perlsi/Tekstu_lengvai_suprantama_kalba_rengimo_gaires.pdf

³ Ten pat.

⁴ Ten pat.

⁵ Ten pat.

- 2 lygis. Neilgi tekstai, kuriuose pateikiama svarbiausia informacija tam tikra tema. Skirti patiriantiems kognityvinių sunkumų ir besimokantiems kitų kalbų bei jau turintiems šiek tiek tokių pagrindus.
- 3 lygis. Pateikiama ir pagrindinė, ir detali informacija. Skirta žemesnio išsilavinimo ir menkesnio raštingumo asmenims, turintiems nedidelių intelekto sutrikimų.

Lengvai suprantama kalba – globaliai pripažįstama kaip priemonė, skirta socialinei atskirčiai mažinti ir lygioms galimybėms užtikrinti. Šios kalbos metodika yra gerai išplėtotą tarptautiniu mastu, sudarant tekstus remiamasi standartais, gairėmis ir tyrimais. Ji apima aiškius principus, kuriais vadovaujasi kuriant prieinamą tekstą, skirtą žmonėms, turintiems įvairių informacijos supratimo poreikių. Įvairiuose šaltiniuose išsamiai suformuluota lengvai prieinama kalbos apibrėžtis, koncepcija, teoriniai ir praktiniai pagrindai.

3. Lengvai suprantamos kalbos metodo ištakos, raida

Lengvai suprantamos kalbos metodas yra susijęs su pastangomis padaryti informaciją prieinamą ir suprantamą kuo platesnei auditorijai, ypač žmonėms, turintiems specialiųjų poreikių. Šio metodo ištakos siejamos su įvairiomis socialinėmis ir pedagoginėmis iniciatyvomis, grindžiamomis žmogaus teisėmis, kurios pasaulyje plėtojamos nuo XX a. vidurio, ypač – jo antroje pusėje.

Reikšmingą įtaką lengvai suprantamai kalbai atsirasti turėjo Neįgaliųjų teisių deklaracija (1975 m.), paskelbta Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos. Tai svarbus dokumentas, nustatantis pagrindinius principus dėl neįgaliųjų teisių ir jų apsaugos. Joje pabrėžiama lygybė, orumas ir būtinybė gerbti neįgaliųjų teises. Be kitų, čia suformuluota nuostata, kad „[n]eįgalieji turi tokias pačias pilietines ir politines teises kaip ir kiti žmonės“⁶. Ši deklaracija buvo pirmas žingsnis link universalios žmogaus teisių užtikrinimo neįgaliesiems. Jos idėjos vėliau buvo tobulinamos kituose dokumentuose, įskaitant 2006 m. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją, kuri yra išsamiausias ir teisiškai įpareigojantis dokumentas dėl neįgaliųjų teisių apsaugos. Jame išsamiai dėstomas prieinamumo (9 straipsnyje) principas, pagal kurį neįgaliesiems privalo būti sudaryta galimybė gauti reikalingas visų sričių paslaugas, įskaitant reikalingą informaciją: „skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad užtikrintų jiems galimybę gauti informaciją“⁷. Šiame kontekste minėtinas ir Europos prieinamumo aktas – direktyva, kuri nustato informacijos prieinamumo reikalavimus.⁸ Tai pamatiniai dokumentai, kurie paskatino ir toliau skatina ieškoti efektyvesnių būdų, kad neįgaliesiems informacija taptų kuo plačiau prieinama. Ne išimtis ir priemonių lengvai suprantama kalba rengimas.

Lengvai suprantamos kalbos genezė siejama su Skandinavija. Skandinavai yra šio metodo pradininkai, o ir dabartiniu laiku jų šalis pristatomos kaip pirmaujančios rengiant įvairios paskirties tekstus supaprastinti. Šiame kontekste lyderė yra Švedija, kurios kalbų politikoje itin svarbią vietą užima būtent lengvai suprantamos kalbos nuosekli plėtra. Pirmieji darbai šiame bare šalyje pradėti dar praeito šimtmečio septintojo dešimtmečio viduryje.

Taigi, **lengvai suprantama kalba pirmiausia pradėta naudoti Švedijoje XX a. septintajame dešimtmetyje** (apie 1968 m.). Švedijos valdžia tuo metu nusprendė, kad reikia sukurti aiškesnę informavimo sistemą žmonėms, turintiems skaitymo ar supratimo sunkumų. Tokia iniciatyva siekė užtikrinti, kad visi gyventojai galėtų gauti suprantamą informaciją apie svarbius klausimus – teises, sveikatą, socialines paslaugas ir kt. Švedijos Vyriausybė kartu su įvairiomis organizacijomis pradėjo kurti paprastesnės kalbos leidinius, kad užtikrintų informacijos prieinamumą žmonėms su negalia, mažiau išsilavinusiems ar turintiems skaitymo ir teksto suvokimo sunkumų. Darbai itin pasistūmėjo, kai XX a. devintajame dešimtmetyje Švedijos sostinėje Stokholme buvo įsteigtas Lengvai suprantamos kalbos centras (šved. *Centrum för Lättläst*). Gavęs finansinę paramą Centras per metus išleisdavo apie 30 knygų, taip pat rengė savitiraštį, kurį skaitė apie 120 000 skaitytojų. Šiuo metu daugelis Švedijos valdžios institucijų informaciją pateikia ir lengvai skaitoma forma, taip pat ir pranešimus spaudai parengia supaprastintu tekstu. Be to, esama radijo laidų, kurios informaciją skelbia lengvai suprantama kalba.^{9, 10}

Tiesa, nuo 2015 m. Centro veikla buvo integruota į Prieinamos žiniasklaidos agentūrą (šved. *Myndigheten för tillgängliga medier*). Interneto svetainėje Agentūra pristato savo veiklos sritis ir principus. Skelbiama, kad tai – valstybės finansuojama kultūros sektoriui priklausanti institucija, kurios pagrindinė funkcija rūpintis, kad skaitymas būtų prieinamas kuo didesnei visuomenės daliai. Tuo tikslu institucija vykdo tiek fizinių, tiek elektroninių plačios paskirties dokumentų lengvai suprantama kalba rengimą ir leidybą. Be to, ji skatina ir inicijuoja šios srities mokslinius tyrimus bei raidą, siūlo platų įvairių metodų, paslaugų ir produktų, palengvinančių skaitymo procesą, spektrą. Agentūra neapsiriboja produkcija tik lengvai suprantama kalba, ji siūlo leidinius Brailio raštu, lytėjimo priemonės, audiojrenginius.¹¹

⁶ General Assembly. (1975 m. gruodžio 9 d.). Declaration on the Rights of Disabled Persons. Prieiga per internetą:

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/res/3447.pdf>

⁷ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokololas. 2006 m. gruodžio 13 d. tarptautinius dokumentus pasirašiusių šalių konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.335882>

⁸ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (Tekstas svarbus EEE). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L0882>

⁹ Derksen, A. (2018 m. balandžio 30 d.). A language for equal opportunities: easy-to-read and intellectual disability in Sweden (Part II). Prieiga per internetą: <https://rethinkingdisability.net/a-language-for-equal-opportunities-easy-to-read-and-intellectual-disability-in-sweden-part-ii/>

¹⁰ Sundin, M. (2008 m. birželio 20 d.) Present situation of easy-to-read organisations in some smaller countries: examples from Sweden, Norway, Denmark, Finland and Latvia. Prieiga per internetą: <https://bid.ub.edu/20sundi2.htm>

¹¹ Uppdrag och regleringar. (n. d.). Alla ska ha möjlighet att läsa på sina villkor. Prieiga per internetą: <https://www.mtm.se/>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Lengvai suprantama kalba, atsiradusi Švedijoje, turėjo didelę įtaką kitoms Skandinavijos šalims: Norvegijai, Danijai ir Suomijai. Jose Švedijos pavyzdys buvo adaptuotas pagal šalių nacionalines ypatybes. Norvegijoje ir Danijoje lengvai suprantamos kalbos programos buvo vystomos glaudžiai bendradarbiaujant su viešosiomis institucijomis, leidėjais ir bibliotekomis. Suomija ilgainiui lengvai suprantamą kalbą integravo kaip dalį savo švietimo sistemos, priskyrdė ją prie skaitymo skatinimo strategijų. Ši praktika padėjo sukurti stiprią bendrą Šiaurės šalių tradiciją efektyviai užtikrinti informacijos prieinamumą, orientuojantis ne tik į žmones su negalia, bet ir į imigrantus, senjorus bei kitus asmenis, kuriems standartiniai tekstai gali būti sunkiai suprantami.^{12, 13}

Iš Skandinavijos naujas požiūris į neįgaliuosius ir aptariamasis metodas pamažu pasklido į kitas Europos šalis. Vėliau atsirado ir daugiau tarptautinių organizacijų bei buvo nustatyta vis naujų lengvai suprantamos kalbos ruošimo standartų. Pavyzdžiui, tarptautinės organizacijos *Įtrauki Europa* (angl. *Inclusion Europe*), besirūpinančios neįgaliųjų reikalais, tikslas – gerinti suprantamos informacijos prieinamumą visiems Europos žmonėms, turintiems įvairaus lygio intelekto sutrikimų. Viena iš jos funkcijų – lengvai suprantamų tekstų rengimas. Savo interneto svetainėje¹⁴ organizacija pateikia metodinės medžiagos leidinius, patarimų, kaip rengti tokius tekstus, įvairių naudingų nuorodų ir jau paruoštą medžiagą. O apskritai **inovatyviausiomis šalimis šioje srityje yra laikomos Jungtinė Karalystė, Naujoji Zelandija, Norvegija, Švedija, Suomija, Vokietija.**

Šiame kontekste kaip sėkmingai lengvai suprantamos kalbos taikymą vykdanți šalis **gali būti paminėta ir kaimyninė Latvija**, kurioje nuo 2000 m. veikia Lengvai suprantamos kalbos agentūra (latv. *Vieglās valodas aģentūra*). Jos tikslas – skatinti lengvai suprantamos kalbos naudojimą kaip socialinės įtraukties priemonę. Agentūra pritaiko tekstus, kad jie būtų prieinami žmonėms su intelekto negalia ar kitiems asmenims, kuriems reikalingi supaprastinti tekstai. Be to, institucija bendradarbiauja su kitomis organizacijomis, valstybės ir vietos valdžios įstaigomis, vykdo įvairius projektus tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmenimis. Tai – svarbiausias šalies lengvai suprantamos kalbos mokslinių tyrimų centras (apie bendrą Lietuvos, Latvijos ir Slovėnijos projektą žr. kitame skyriuje).¹⁵

Skandinavijos šalys, pirmiausia Švedija, laikomos lengvai suprantamos kalbos metodo pradininkėmis. XX a. antrojoje pusėje šioje valstybėje pradėti kurti pirmieji tekstai, pritaikyti žmonėms su specialiaisiais poreikiais. Tam įtakos turėjo spartesnė neįgaliųjų teises užtikrinančių įstatymų teisėkūra. Skandinavijos šalys buvo tarp pirmųjų, kurios įstatymais įtvirtino informacijos prieinamumo principą visiems visuomenės nariams. Iš čia lengvai suprantamos kalbos metodas ilgainiui išplito ir į kitas šalis.

4. Lengvai suprantamos kalbos situacija ir plėtra Lietuvoje

Nepaisant pavienių iniciatyvų, lengvai suprantamos kalbos vystymas Lietuvoje įsibėgėjo tik pastaraisiais metais, kai pradėta rengti įvairias rekomendacijas, organizuoti mokymus ir pritaikyti tekstus pagal šios kalbos metodiką. Tokios pastangos yra svarbios, nes jos padeda asmenims su intelekto negalia, patiriantiems skaitymo sunkumų, senjorams ir kitoms grupėms gauti prieinamą informaciją, skatina jų integraciją į visuomenę bei dalyvavimą viešajame gyvenime. Nuoseklūs darbai šioje srityje atitinka Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimus dėl informacijos prieinamumo.

Lietuvoje lengvai suprantamos kalbos sąvoka pradėta vartoti nuo 1998 m. Nors oficialių dokumentų apie šio metodo įgyvendinimą iš to meto nėra daug, tai – svarbi visuomenės švietimo ir įtraukties iniciatyvų pradžia. Pirminis etapas siejamas su neįgaliųjų teisių ir lygių galimybių gauti informaciją užtikrinimo pradžia. Šiandien Lietuvoje informacijos apie lengvai suprantamą kalbą nepalyginti daugiau, ji tampa vis svarbesnė, vartojama įvairiuose sektoriuose. Orientuojantis į asmenis su intelekto negalia ir turinčius skaitymo sunkumų, šis metodas informacijai perteikti pasitelkiamas valstybinėse institucijose, bibliotekose ir įvairiose organizacijose.¹⁶

Kaip ir pasaulyje, taip ir Lietuvoje neįgaliųjų teises užtikrinančioms iniciatyvoms plėstis ypač svarbi teisinė reglamentacija. Čia galima prisiminti neįgaliųjų Konvenciją ir joje išdėstytą prieinamumo principą, taip pat kitus svarbius neįgaliųjų teisėms užtikrinti skirtus tarptautinius ir nacionalinius dokumentus (žr. aukščiau). Proveržio laiku lengvai suprantamos kalbos plėtos srityje turbūt galima pavadinti kelerius pastaruosius metus, kada buvo atlikta daug reikšmingų darbų, parengta rekomendacijų, metodinės medžiagos bei lengvai suprantamą kalbą imta plačiau taikyti praktiškai.

Šiuo metu Lietuvoje lengvai suprantamos kalbos moksliniai tyrimai sutelkti Vilniaus universiteto Filologijos fakultete. Trijų mokslininkų lingvistių komanda (dr. Justina Bružaitė-Liseckienė, Inga Daraškienė, dr. Laura Vilkaitė-Lodzienė) dalyvauja įvairiuose projektuose, nagrinėja lengvai suprantamos kalbos kūrimo procesus ir jos taikymo perspektyvas. Vienas reikšmingiausių darbų – dalyvavimas tarptautiniame **projekte PERLSI** (*Promoting Easy-to-Read Language for Social Inclusion*), skirtame lengvai suprantamai kalbai. Projektas buvo įgyvendintas 2020–2022 m., juo siekta lengvai suprantamos kalbos naudojimą skatinti kaip socialinės įtraukties priemonę. Šalys dalyvės – Lietuva, Latvija, Slovėnija. Projekto metu buvo

¹² Finland. (2021). Prieiga per internetą: <https://pub.norden.org/nord2024-037/finland.html>

¹³ Sundin, M. (2008 m. birželio 20 d.) Present situation of easy-to-read organisations in some smaller countries: examples from Sweden, Norway, Denmark, Finland and Latvia. Prieiga per internetą: <https://bid.uib.edu/20sundi2.htm>

¹⁴ Inclusion Europe. (n. d.). Easy-to-read. Prieiga per internetą: <https://www.inclusion-europe.eu/easy-to-read/>

¹⁵ Vieglās valodas aģentūra. (n. d.). Par mus. Prieiga per internetą: <https://www.vieglavaloda.lv/lv/par-mums>

¹⁶ Kas yra lengvai suprantama kalba ir kodėl apie ją vis dažniau kalbame? (2023 m. birželio 15 d.). Prieiga per internetą: <https://amb.lt/lt/naujienos/kas-yra-lengvai-suprantama-kalba-ir-kodel-apie-ja-vis-dazniau-kalbame/3856>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / ZA / 2024-12-10 / Psl. 4 iš 8
© Nacionalinė biblioteka, 2024. / Слава Україні!

kuriamos gairės, lygių aprašai, mokymo kursai ir kiti švietimo ištekčiai, reikalingi, kad lengvai suprantama kalba būtų sėkmingai plėtojama visose tyrime dalyvaujančiose šalyse.¹⁷

Svarbus dokumentas yra pagal įgyvendinto projekto rezultatus jame dalyvavusių Vilniaus universiteto mokslininkų parengtos **Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės**, pritaikytos lietuvių kalbai. Šiose Gairėse ne tik išsamiai apibrėžta, kas yra lengvai suprantama kalba ir kam ji skirta, apžvelgiama metodo istorija, bet ir pateiktos aiškios taisyklės bei rekomendacijos, kaip kurti tekstus lietuvių kalba, kad jie tikslinei auditorijai būtų suprantami ir sklandūs. Dokumentas gali būti traktuojamas kaip svarbus elementas, padedantis užtikrinti lygybę ir informacijos prieinamumą visiems piliečiams, o ši nuostata reglamentuojama tarptautiniais įsipareigojimais.¹⁸

Kad lengvai suprantamos kalbos tyrimai Lietuvoje įsibėgėja, rodo ir tai, kad 2022 m. buvo pradėtas tarptautinis projektas **SELSI – Sakytinė lengvai suprantama kalba socialinei įtraukčiai** (angl. SELSI – Spoken Easy Language for Social Inclusion). Jame dalyvavo organizacijos iš įvairių Europos Sąjungos šalių: Vilniaus universitetas, Italijos, Latvijos, Švedijos, Slovėnijos įstaigos. Iki šiol lengvai suprantama kalba buvo tirta kaip rašytinė atmaina, o šiuo projektu siekiama parengti rekomendacijas ir strategijas, kaip turėtų būti kuriama sakininė lengvai suprantama kalba. Kaip teigiama: „SELSI yra vienas iš pirmųjų bandymų sukurti akademiškai pagrįstą ir praktiškai patikrintą sakininės lengvai suprantamos kalbos modelį Europoje“.^{19, 20}

Lietuvoje, kaip ir kai kuriose kitose šioje apžvalgoje aptartose šalyse, specialiai įsteigtos agentūros ar centro, skirti tiek tyrimams, tiek praktiniam lengvai suprantamos kalbos vystymui, nėra. Šia veikla užsiima mokslo institucijų padaliniai ir kai kurios organizacijos. Minėtinos nevyriausybinių organizacijos **Informacijos kaupimo ir sklaidos centro** funkcijos, iš kurių viena – informacijos prieinamumo gerinimas visuomenėje. Centras rūpinasi pagyvenusių žmonių ir neįgaliųjų integracijos procesais, kaip partneris dalyvauja įvairiuose projektuose, pavyzdžiui SELSI, socialiniame tinkle Facebook viešina įvairių informaciją, teikia socialines paslaugas, verčia tekstus į lengvai suprantamą kalbą, taip pat rengia mokymus, kaip tuos tekstus tinkamai adaptuoti.²¹ Kaip bus detalizuota toliau, šioje srityje reikšminga ir **Lietuvos audiosensorinės bibliotekos** veikla.

Be kitų, galima paminėti šias svarbesnes pastangas dėl lengvai suprantamos kalbos plėtros. Lietuvos Respublikos prezidento Gitano Nausėdos iniciatyva pernai buvo parengtas šalies **Konstitucijos variantas ir lengvai suprantama kalba**, taip pat ji išversta į gestų kalbą.²² Be kita ko, šiuo supaprastintu skaitymo formatu internete publikuojamos ir šalies vadovo metinės kalbos, pasakytos 2021–2024 m. birželio mėnesiais, taip pat pateikiama kita informacija apie prezidentūrą: asmenų aptarnavimo taisyklės, rūmų lankymo tvarka ir kita.²³

Lengvai suprantamos kalbos plėtra Lietuvoje yra palyginti naujas reiškinys, tačiau pastaraisiais metais šis metodas tampa vis labiau aktualus ir pripažįstamas. Vilniaus universitetas – vienas iš svarbiausių lengvai suprantamos kalbos tyrinėjimų centrų Lietuvoje. Prie darbų prisideda bibliotekos, nevyriausybinių organizacijos, kitos institucijos. Taigi, šalyje nuosekliai dedami pamatai, kad informacija taptų prieinama sakininės kalbos ir skaitomo teksto supratimo sunkumų turintiems asmenims.

5. Lengvai suprantamos kalbos vartojimo sritys

Nors lengvai suprantama kalba Lietuvoje yra dar gana nauja lingvistikos kryptis, pasaulyje ji plačiai taikoma įvairiose srityse ir skirtingais formatais – atsižvelgiant į įvairių poreikių grupes ir siekiant joms užtikrinti informacijos prieinamumą. Lietuvoje šio metodo taikymas taip pat plečiasi, vis daugiau subjektų greta įprastinių tekstų žinias, informaciją pateikia ir lengvai suprantama kalba. Toliau apžvelgiamos sritys, kuriose mūsų valstybėje šiuo klausimu jau stebima akivaizdi pažanga.

Viešasis sektorius. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos institucijos rengia dokumentus lengvai suprantama kalba, kad piliečiai galėtų suprasti sudėtingus teisės aktus ar politines kryptis. Lietuvos institucijos, skatindamos pilietinį įsitraukimą, taip pat vis dažniau pasitelkia šį informacijos perteikimo metodą. Čia gali būti minimas ir jau aptartas šalies Konstitucijos pritaikymas lengvai suprantamos kalbos formatui. Be to, galima paminėti ne vieną valdžios instituciją, kuri informaciją pateikia ir kalba, prieinama visuomenės grupėms, turinčioms specialiųjų poreikių. Kaip pavyzdys dažnai minima Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, kuri itin prisideda prie lengvai suprantamos kalbos populiarinimo. Greta informacijos apie ministerijos struktūrą ir veiklos sritis buvo išleista supaprastinto teksto brošiūra „Ką daryti, kai prasideda ekstremali situacija?“, kurioje aiškinama, kaip elgtis nelaimių metu, kaip pasiruošti evakuacijai ir kokių veiksmų imtis pavojaus atveju. Ši informacija pritaikyta visiems žmonėms, turintiems specialiųjų poreikių, kuriems įprastą tekstą perskaityti ir suvokti yra sudėtinga. Tokia iniciatyva rodo, kad į informacijos sklaidą, kuri yra ypač svarbi krizinėse situacijose, ministerija siekia įtraukti įvairias

¹⁷ Promoting Easy-to-Read Language for Social Inclusion (PERLSI). (n. d.) Prieiga per internetą: <https://www.lu.lv/en/perlsi/>

¹⁸ Bružaitė-Liseckienė, J., Daraškienė, I ir Vilkaitė-Lozdienė, L. (2021). Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės, 4.

https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Projekti/perlsi/Tekstu_lengvai_suprantama_kalba_rengimo_gaires.pdf

¹⁹ Vilniaus universitetas. (2023 m. sausio 9 d.). Prasidėjo naujas lengvai suprantamos kalbos projektas. Prieiga per internetą:

<https://www.flf.vu.lt/naujienos/bendros-naujienos/prasidejo-naujas-lengvai-suprantamos-kalbos-projektas>

²⁰ Projektas SELSI. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://selsi.eu/lt/homepage-ltu/project/>

²¹ VšĮ Informacijos kaupimo ir sklaidos centras -IKSC. (n. d.). Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100089543103099>

²² Konstitucija – jau ir lengvai suprantama ir lietuvių gestų kalba. (2023 m. spalio 25 d.). Prieiga per internetą:

<https://manoteises.lt/straipsnis/konstitucija-jau-ir-lengvai-suprantama-ir-lietuviu-gestu-kalba/>

²³ Lietuvos Respublikos Prezidentas. (n. d.). Informacija lengvai suprantama kalba (angl. easy to read). Prieiga per internetą: <https://lrp.lt/lt/informacija-lengvai-suprantama-kalba-angl.-easy-to-read/37592>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

visuomenės grupės.²⁴ Informaciją tekstais, parengtais pagal lengvai suprantamos kalbos taisykles, interneto svetainėse pateikia vis daugiau valstybės institucijų, iš jų – Valstybinė mokesčių inspekcija, „Sodra“, Užimtumo tarnyba, šalies savivaldybės. Taip pat esama politinės komunikacijos leidinių, ypač aktualių rinkimų metu – ir tai tik dalis pavyzdžių.

Sveikatos apsauga. Pasaulyje jau yra gausu parengtų supaprastintų medicinos žinyrų ir kitokio formato medžiagos. Vis daugiau Lietuvos medicinos paslaugas teikiančių įstaigų, dažniausiai valstybinių, savo portaluose informaciją taip pat teikia ir lengvai suprantama kalba. Iš viešųjų šaltinių galima spręsti, kad Lietuvos medicinos įstaigos, pavyzdžiui, Vilniaus miesto klinikinė ligoninė, rajonų ir savivaldybių sveikatos priežiūros centrai ir kitos medicinos įstaigos, pirmiausia lengvai suprantamą kalbą pasitelkia kaip komunikacijos priemonę informuoti apie medicinos paslaugas, švietimą sveikatos srityje ir t. t.

Švietimo sistema. Lengvai suprantama kalba taikoma mokyklose, universitetuose, kitose ugdymo įstaigose. Taip siekiama padėti moksleiviams ir studentams, patiriantiems mokymosi sunkumų. Lengvai suprantama kalba gali būti skelbiama informacija įstaigų svetainėse, ja gali būti parengta mokomoji medžiaga ir vadovėliai. paieškos sistema *Google* pateikia ilgą sąrašą Lietuvos švietimo įstaigų – nuo darželių iki specialiųjų ir vidurinių – kurių interneto svetainėse jau pateikiama informacija šiuo metodu. Tai ypač aktualu pradėjus įgyvendinti įtraukįjį ugdymą.

Kultūra ir žiniasklaida. Kai kurios bibliotekos ir leidyklos siūlo knygų bei leidinių lengvai suprantama kalba, skirtų skaitytojams su intelektualėmis negaliomis ar turintiems kitų skaitymo problemų. Kaip jau buvo minėta, Skandinavijoje tokia literatūra yra itin populiari ir prieinama per viešąsias bibliotekas. Sekdamos gerąją pasaulio patirtimi Lietuvos bibliotekos taip pat iniciuoja kai kurių su lengvai suprantama kalba susijusių įtraukos galimybių. Pavyzdžiui, specializuota Lietuvos audiosensorinė biblioteka dirba su lengvai suprantamos kalbos tekstais, siekdama pagerinti informacijos prieinamumą visiems asmenims. Biblioteka prisideda rengiant informacinius tekstus, leidinius bei mokymus, kurie pritaikyti įvairioms visuomenės grupėms, įskaitant žmones su intelekto negalia, senjorus ir negimtakalbius. Institucija taip pat vykdo informacijos sklaidą šia tema.²⁵

Žiniasklaidos kontekste minėtina neseniai žinių portale *15min.lt* startavusi rubrika, kurioje tekstai pateikiami lengvai suprantama kalba. Kaip akcentuojama, visuomenėje itin reikšmingi pokyčiai dėl informacijos prieinamumo pastebimi pastaruosius trejus metus, kai buvo parengtos Gairės, pritaikytos lietuvių kalbai, taip pat svarbu, kad lengvai suprantamos kalbos sąvoka minima ir teisės reglamentuose, susijusiuose su neįgalųjų integracija į visuomenę. Šie pokyčiai ir atsižvelgimas į neįgaluosius *15min.lt* paskatino įvesti rubriką „15min Lengvai“. Joje svarbiausios dienos naujienos bus pateikiamos supaprastintai, įprastą straipsnį perrašius lengvai suprantama kalba.²⁶ Taip pat minėtina radijo „Gold FM“ transliuojama laida „Žinios lengvai“. Tai pirmoji radijo laida lengvai suprantama kalba, ji finansuojama privataus verslo.²⁷

Lietuvoje lengvai suprantama grožinė literatūra dar yra pradinėje vystymosi stadijoje. Pabrėžiama, kad tokia literatūra skatina ne tik skaitymą, bet ir socialinę įtrauktį. Šios knygos dažniausiai pasižymi paprastu sakinių stiliumi, aiškia siužeto linija ir minimaliu žodžių skaičiumi. Svarbius pirmuosius žingsnius grožinės literatūros lengvai suprantama kalba leidyboje šių metų pradžioje žengė Lietuvos audiosensorinė biblioteka, kuri pirmą kartą lietuvių literatūros istorijoje išleido tokio pobūdžio grožinę knygą – rašytojo Alvydo Šlepiko romaną „Mano vardas Marytė“. Kaip teigiama viešojoje bibliotekos komunikacijoje: „Žmonės, turintys intelekto negalią, niekada nebuvo tapatinami su „tikrais“ skaitytojais... <...> Jie buvo raginami skaityti vaikiškas pasakas – ir tai žeidavo jų orumą, nes jie – suaugę žmonės, juos domina tos pačios temos, kaip ir tipinę visuomenę. Jau knygos pavadinime, siekiant lengvai suprantamos kalbos, reikėjo korekcijos – atsirado žodis „yra“, nes originale naudojamo brūkšnio reikšmė tikslinei auditorijai gali būti neaiški.“ Tikimasi, šis startas leidžius paskatins adaptuoti ir daugiau grožinių tekstų, kad šio tipo knygos būtų prieinamos skaitymo sunkumų patiriantiems žmonėms. Apskaičiuota, kad tai **gali būti aktualu net 20 proc. visuomenės narių.**²⁸

Socialinės paslaugos. Socialines paslaugas teikiantys padaliniai ir jų darbuotojai lengvai suprantamą kalbą privalo naudoti bendraudami su specialiųjų poreikių klientais, kad jiems suprantamai paaiškintų sprendimus, veiksmus ar procesus, nušviestų teikiamas paslaugas: pavyzdžiui, paramos šeimoms, būsto kompensacijų, socialinių išmokų ir kitų paslaugų specifiką. Ši nuostata yra įtvirtinta Socialinių paslaugų kataloge.²⁹ Per paieškos sistemą *Google* randama, kad daug Lietuvos socialinių paslaugų centrų ir panašias funkcijas atliekančių įstaigų savo interneto svetainėse informaciją pateikia ir lengvai suprantama kalba.

²⁴ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija. (n. d.). Informacija lengvai suprantama kalba. Prieiga per internetą: <https://kam.lt/informacija-lengvai-suprantama-kalba/>

²⁵ Lengvai suprantama kalba (easy to read). (2024 m. lapkričio 21 d.). Lengvai suprantama kalba (easy to read). Prieiga per internetą: <https://labiblioteka.lt/kompetenciju-centras/lengvai-suprantama-kalba-easy-to-read/513>

²⁶ Mikalčiūtė-Urbonė, R. (2024 m. lapkričio 21 d.). Kas yra lengvai suprantama kalba: ji reikalinga ne tik žmonėms su negalia, auditorija žymiai platesnė. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/pokalbiai/kas-yra-lengvai-suprantama-kalba-ji-reikalinga-ne-tik-zmonems-su-negalia-auditorija-zymiai-platesne-1040-2345216>

²⁷ Pirmosios radijo žinios lengvai suprantama kalba! (2024 m. rugpjūčio 14 d.). Prieiga per internetą: <https://labiblioteka.lt/naujienos/pirmosios-radijo-zinios-lengvai-suprantama-kalba/1078>

²⁸ „Mano vardas yra Marytė“ – knyga lengvai suprantama kalba. (2024 m. sausio 23 d.). Prieiga per internetą: <https://www.bibliotekavisiems.lt/mano-vardas-yra-maryte-knyga-lengvai-suprantama-kalba/#:~:text=Lietuvos%20audiosensorin%C4%97%20biblioteka%20pirm%C4%85%20kart%C4%85,%E2%80%9EMano%20vardas%20yra%20Maryt%C4%97%E2%80%9C>

²⁹ Įsakymas dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-93. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274453/asr>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina. Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / ZA / 2024-12-10 / Psl. 6 iš 8
© Nacionalinė biblioteka, 2024. / Слава Україні!

Darbo rinka ir užimtumas. Atsižvelgiant į reglamentacinę bazę, visos Europos Sąjungos lygmeniu neįgalųjų asmenų integracija į įvairias gyvenimo sritis yra itin skatinama, įskaitant darbo rinką. Lengvai suprantamai pateikti skelbimai padeda asmenims su intelekto ar skaitymo sunkumais suvokti darbo reikalavimus ir pareigas, o darbo pokalbis suprantama forma padeda darbuotojams jaustis užtikrintai. Tokias nuostatas akcentuoja ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, metodą naudoja Lietuvos užimtumo tarnyba, įgyvendinanti užimtumo rėmimo politiką. Priemonė didina darbo rinkos prieinamumą, skatina lygias teises, padeda ugdyti darbinus įgūdžius, efektyvina socialinį teisingumą.^{30, 31} Vis dėlto privačiuose skelbimų portaluose lengvai suprantamą kalbą kol kas vengiama naudoti.

Lengvai suprantama kalba funkcionuoja kaip universali priemonė, kuri naudojama įvairiose srityse siekiant užtikrinti, kad informacija būtų prieinama ir suprantama kiekvienam, nepaisant asmeninių galimybių. Šis metodas pritaikomas ir pagerina gyvenimo kokybę patiriantiems sunkumų dėl skaitomo teksto supratimo. Tai gali apimti viešojo sektoriaus, švietimo, socialinių paslaugų, darbo rinkos, sveikatos apsaugos, kultūros ir kitas sritis – iš esmės lengvai suprantama kalba gali būti naudojama visose gyvenimo situacijose.

6. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Lengvai suprantama kalba kaip asmenims su specialiaisiais poreikiais skirta priemonė yra labai svarbi, nes užtikrina, kad kuo daugiau žmonių galėtų suprasti informaciją, nepriklausomai nuo jų kalbinių, kognityvinių ar mokymosi gebėjimų. Šis metodas reikšmingas tuo, kad praktinis jo taikymas įvairiose gyvenimo srityse ženkliai pagerina visų žmonių grupių prieigą prie jiems reikalingos informacijos, kas traktuojama kaip viena pamatinių žmogaus teisių. Lengvai suprantama kalba – globaliai pripažįstama kaip priemonė, skirta socialinei atskirčiai mažinti ir lygioms galimybėms užtikrinti. Šios kalbos metodika yra gerai išplėtotą tarptautiniu mastu, sudarant tekstus remiamasi standartais, gairėmis ir tyrimais. Ji apima aiškius principus, kuriais vadovaujamosi kuriant prieinamą tekstą, skirtą žmonėms, turintiems įvairių informacijos supratimo poreikių. Įvairiuose šaltiniuose išsamiai suformuluota lengvai prieinama kalbos apibrėžtis, koncepcija, teoriniai ir praktiniai pagrindai.

Lengvai suprantamos kalbos metodas yra susijęs su pastangomis padaryti informaciją prieinamą ir suprantamą kuo platesnei auditorijai, ypač žmonėms, turintiems specialiųjų poreikių. Šio metodo ištakos siejamos su įvairiomis socialinėmis ir pedagoginėmis iniciatyvomis, grindžiamomis žmogaus teisėmis, kurios pasaulyje plėtojamos nuo XX a. vidurio, ypač – jo antroje pusėje. Skandinavijos šalys, pirmiausia Švedija, laikomos lengvai suprantamos kalbos metodo pradininkėmis. XX a. antrojoje pusėje šioje valstybėje pradėti kurti pirmieji tekstai, pritaikyti žmonėms su specialiaisiais poreikiais. Tam įtakos turėjo spartesnė neįgalųjų teises užtikrinančių įstatymų teisėkūra. Skandinavijos šalys buvo tarp pirmųjų, kurios įstatymais įtvirtino informacijos prieinamumo principą visiems visuomenės nariams. Iš čia lengvai suprantamos kalbos metodas ilgainiui išplito ir į kitas šalis.

Nepaisant pavienių iniciatyvų, lengvai suprantamos kalbos vystymas Lietuvoje įsibėgėjo tik pastaraisiais metais, kai pradėta rengti įvairias rekomendacijas, organizuoti mokymus ir pritaikyti tekstus pagal šios kalbos metodiką. Tokios pastangos yra svarbios, nes jos padeda asmenims su intelekto negalia, patiriantiems skaitymo sunkumų, senjorams ir kitoms grupėms gauti prieinamą informaciją, skatina jų integraciją į visuomenę bei dalyvavimą viešajame gyvenime. Nuoseklūs darbai šioje srityje atitinka Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencijos reikalavimus dėl informacijos prieinamumo. Lengvai suprantamos kalbos plėtra Lietuvoje yra palyginti naujas reiškinys, tačiau pastaraisiais metais šis metodas tampa vis labiau aktualus ir pripažįstamas. Vilniaus universitetas – vienas iš svarbiausių lengvai suprantamos kalbos tyrinėjimų centrų Lietuvoje. Prie darbų prisideda bibliotekos, nevyriausybinių organizacijos, kitos institucijos. Taigi, šalyje sistemingai dedami pamatai, kad informacija taptų prieinama sakininės kalbos ir skaitomo teksto supratimo sunkumų turintiems asmenims.

Nors lengvai suprantama kalba Lietuvoje yra dar gana nauja lingvistikos kryptis, pasaulyje ji plačiai taikoma įvairiose srityse ir skirtingais formatais – atsižvelgiant į įvairių poreikių grupes ir siekiant joms užtikrinti informacijos prieinamumą. Lietuvoje šio metodo taikymas taip pat plečiasi, vis daugiau subjektų greta įprastinių tekstų žinias, informaciją pateikia ir lengvai suprantama kalba. Toliau apžvelgiamos sritys, kuriose mūsų valstybėje šiuo klausimu jau stebima akivaizdi pažanga. Lengvai suprantama kalba funkcionuoja kaip universali priemonė, kuri naudojama įvairiose srityse siekiant užtikrinti, kad informacija būtų prieinama ir suprantama kiekvienam, nepaisant asmeninių galimybių. Šis metodas pritaikomas ir pagerina gyvenimo kokybę patiriantiems sunkumų dėl skaitomo teksto supratimo. Tai gali apimti viešojo sektoriaus, švietimo, socialinių paslaugų, darbo rinkos, sveikatos apsaugos, kultūros ir kitas sritis – iš esmės lengvai suprantama kalba gali būti naudojama visose gyvenimo situacijose.

Atkreipiame dėmesį, kad

- lengvai suprantama kalba yra skirta palengvinti informacijos suvokimą žmonėms, turintiems įvairių kognityvinių, lingvistinių ar kitų supratimo sunkumų. Švedijoje XX a. antroje pusėje prasidėję lengvai suprantamos kalbos tyrimai Lietuvoje aktyviau plėtoti imti tik visai neseniai. Šiuo požiūriu valstybė gerokai atsilieka nuo pasaulinių rezultatų, vis dėlto pastaraisiais metais šioje srityje atlikti darbai – parengtos rekomendacijos, tekstų rengimo gairės, standartai – yra

³⁰ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (n. d.). Informacija lengvai suprantama kalba. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/lengvai-skaitomas-tekstas/>

³¹ Atnaujintoje Užimtumo tarnybos svetainėje – lengvai pasiekiamą ir suprantama informacija. (2023 m. liepos 19 d.). Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/naujienos/8/atnaujintoje-uzimtumo-tarnybos-svetaineje-lengvai-pasiekiamą-ir-suprantama-informacija:229>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

reikšmingas šuolis siekiant efektyviau užtikrinti neįgalųjų teises, o informacijos prieinamumo principas dokumentuose yra įtvirtintas visos Bendrijos mastu. Tai, kad plėtojant lengvai suprantamos kalbos tyrimus išlaikomas darbų tęstinumas, yra teigiamas poslinkis lygiuojantis į geriausių rezultatų šioje srityje pasiekusias valstybes.

- Nors ir akcentuojama lengvai suprantamos kalbos visokeriopa nauda, supaprastintas tekstas gali turėti tam tikrų niuansų. Pavyzdžiui, kai kurie raštai – teisės aktai, mokslinė literatūra, medicininės instrukcijos – yra sudėtingi ir juos, jei siekiama neprarasti visos turinio esmės, lengvai suprantama kalba gali būti sunku perteikti. Vaizdinė medžiaga nebūtinai tiksliai atskleidžia pagrindinę mintį. Be to, atsiranda iššūkių dėl turinio suvienodinimo ir kultūrinių bei asmeninių žmonių skirtumų. Todėl itin svarbu, kad šiame lauke dirbtų aukštos kvalifikacijos specialistai, o skirtingos institucijos, naudojančios lengvai suprantamos kalbos metodiką, sąveikautų tarpusavyje. Pažymėtina, kad geriausių rezultatų pasiekama, kai turinys kuriamas bendradarbiaujant ir su tiksline auditorija bei kada išanalizuojamas grįžtamasis ryšys. Teigiamų pavyzdžių dėl skirtingų šio tyrimų baro veikėjų bendradarbiavimo pastebima ir Lietuvoje.
- Šiame kontekste svarbūs tampa ne vien lingvistiniai aspektai. Kai kurie žmonės dėl vartojamos lengvesnės kalbos gali jausti socialinę stigmatizaciją. Kai kalba yra nuolat supaprastinama, tai gali būti suvokiama kaip požymis, kad auditorija neturi intelektinių įgūdžių, kad suprastų įprastą tekstą. Tolerancijos neįgaliesiems asmenims didinimas yra ilgalaikis procesas, kuris reikalauja nuoseklaus darbo tiek valstybės institucijų, tiek visuomenės lygmenimis. Todėl, be konkrečių integracijos būdų, svarbu kurti įtraukią ir tolerantišką aplinką, kurioje visi žmonės, nepriklausomai nuo jų galimybių, galėtų gyventi oriai ir lygiateisiškai.